

บทความที่ : **13**
Article :

การจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว
ศึกษากรณีชุมชนบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย
จังหวัดมหาสารคาม

Knowledge Management of City Planning Laws on
Increasing Green Areas: A Case Study of Ban Tha
Khon Yang Community, Kantharawichai District,
Maha Sarakham Province

[Received Date: October 30, 2019 / Accepted Date: March 31, 2020]

อมรเทพ เมืองแสน*

Amornthep Muangsean*

* คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม [Faculty of Law, Maha Sarakham University]; E-mail: tanlaws@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับคนในชุมชนบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล คือ ผู้นำชุมชนและคนในชุมชน หมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ รูปแบบของการจัดการความรู้แบบโมเดลปลาหัว โดยเริ่มจากการลงพื้นที่ศึกษาบริบทชุมชน สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้หัวข้อ การจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพิ่มพื้นที่สีเขียว ผลจากการจัดกิจกรรม ทำให้ชาวชุมชนได้ทราบถึงสิทธิของตน ในการมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ล้อมเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน และเข้าใจถึงสิทธิของตนในการเรียกค่าทดแทน ในกรณีที่มีหน่วยงานบางหน่วย เข้าไปตัดต้นไม้ในพื้นที่เอกชนเพื่อมาตั้งเสาไฟฟ้าพาดผ่าน รวมถึงมีองค์ความรู้เพิ่มเติมในส่วนของไม้รอบบ้านอีสาน เพื่อให้ต้นไม้ที่ชาวชุมชนได้ปลูกขึ้นนั้น เจริญเติบโตและออกงามได้อย่างเต็มที่ อันจะทำให้เกิดพื้นที่สีเขียวในชุมชนที่มีความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การเพิ่มพื้นที่สีเขียว; กฎหมายผังเมือง; ชุมชนบ้านท่าขอนยาง

Abstract

The main objective of this research is to manage knowledge of city planning laws on increasing green areas in Ban Tha Khon Yang Community, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province. Twenty key informants were community leaders and members of Moo 3 Ban Tha Khon Yang. The main research method is Tuna Model. The research started with field surveys, community context analysis and interviews with related persons. The data obtained was then used in organizing knowledge-sharing activities under the title of Knowledge Management of City Planning Laws on Increasing Green Areas. Research results showed that community members became more aware of their right of participation in legislations relating to environmental management for increasing green areas in community areas. They were also aware of their right to compensation when a certain agency cut trees in private lands to pave the way for construction of electric poles. Moreover, they gained more knowledge on Isaan (Northeast) concept of trees in neighborhood. The ultimate goal of the concept was to provide safeguards for trees in community areas to achieve utmost growth. Consequently, big trees could guarantee green areas as well as promote sustainability of the community.

Keywords: Increasing Green Areas; City Planning Laws; Ban Tha Khon Yong Community

บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นสถาบันทางการศึกษาซึ่งเป็นที่พึงของชุมชน และเป็นมหาวิทยาลัยที่มุ่งสู่ความเป็น “Green University” หรือมหาวิทยาลัยสีเขียว เพื่อการบริหารจัดการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้อยู่กับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งมีใช้แค่เพียงการบริหารจัดการพื้นที่ 1,400 ไร่ ที่อยู่ในอาณาบริเวณของมหาวิทยาลัยเท่านั้น การบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวควรขยายไปถึงอาณาบริเวณของชุมชนต่างๆ ที่อยู่โดยรอบมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะชุมชนรอบข้าง ที่เป็นผลพวงมาจากการขยายตัวอย่างมาก ในช่วงปี พ.ศ.2538-2546 และในช่วงปี พ.ศ.2546-2550 ในเส้นทางจากตัวเมืองมหาสารคาม ไปยังมหาวิทยาลัยมหาสารคามแห่งใหม่ บริเวณบ้านขามเรียง – ท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จำนวนผู้เรียนที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้บ้านขามเรียงและบ้านท่าขอนยาง ได้พัฒนาเป็นเทศบาล ซึ่งเดิมมีบ้านเรือนต่างๆ ไม่หนาแน่น เกิดการสร้างอาคารพาณิชย์ หอพักอพาร์เมนต์ และมีห้างสรรพสินค้ามาตั้งอยู่ ที่ดินมีราคาสูงขึ้นมาก จากในอดีต ราคาไร่ละ 5,000 - 10,000 บาท เป็น ไร่ละ 4,000,000 – 8,000,000 บาท ที่พักรูปแบบต่างๆ ได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ร้านอาหารร้านสะดวกซื้อกว่า 10 แห่ง ตั้งอยู่ในและบริเวณรอบ ๆ มหาวิทยาลัย (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะและคณะ. 2561 : 53)

โดยจากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง ของผู้วิจัยพบว่า การขยายขนาดของมหาวิทยาลัย และจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มสูงขึ้น ได้ยกฐานะของเจ้าของที่ดินในสังคมเกษตรกรรม มาเป็นเจ้าของกิจการ เจ้าของหอพัก ร้านอาหาร และสถานประกอบการในลักษณะต่างๆ และเกิดการขยายตัวของชุมชนเพื่อรองรับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ผังเมืองในส่วน of หมู่ 3 บ้านท่าขอนยางนั้น เป็นการขยายตัวอย่างไม่มีทิศทาง และรวดเร็วจนเกินไป ทำให้การจัดวางผังเมือง ไม่เป็นตามรูปแบบไปในลักษณะของผังเมืองที่ถูกกำหนดอย่างถูกต้อง ส่งผลให้บางพื้นที่โดยเฉพาะในช่วงหน้าฝน พบกับปัญหาในเรื่องของการระบายน้ำ ทำให้น้ำท่วมขังตามถนนหนทาง ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สอดคล้องต้องกันกับ

การเกิดขึ้นและการพัฒนาการของชุมชนเมืองของไทยที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงหลังจากที่มีการจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนที่ 1 ซึ่ง มุ่งเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ทำให้ เจ้าของที่ดินในเขตเมืองมุ่งเน้นการพัฒนาที่ดินของตนให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ สูงสุดโดยละเลยความสำคัญของต้นไม้และสภาพแวดล้อม (ปกรณ นิลประพันธ์. 2546 : เว็บไซต์) ซึ่งเมื่อพื้นที่ป่าถูกทำลาย ความร้อนจากดวงอาทิตย์ ที่เคยถูกสะท้อนกลับ ออกไปนอกโลก ก็ถูกสะสมไว้ในโลกจนเป็นสาเหตุที่ทำให้อุณหภูมิของโลกเพิ่มสูงขึ้น มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ได้ ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขต ชุมชนนั้น ได้เกี่ยวพันกันกับกฎหมายหลายกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการดูแล รักษาและการใช้ประโยชน์ในที่ดิน กฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมถึงกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร นอกจากนั้นแล้ว ในบางประเทศยังได้ออกมาตรการทางกฎหมายผังเมืองในการให้ อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการออกคำสั่งอนุรักษ์ต้นไม้ (ปิติเทพ อยู่ยืนยง. 2555 : เว็บไซต์) ซึ่งถือเป็นมาตรการหนึ่งในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน จะเห็นได้ว่า กฎหมายผังเมือง ถือเป็นกฎหมายอีกฉบับหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียวใน ชุมชน ซึ่งจากการศึกษาของธนกร ตรรชนีมาศ (2554 : บทคัดย่อ) พบว่า ในการจัดการ สิ่งแวดล้อมภายใต้กฎหมายผังเมืองนั้น ปัญหาที่พบส่วนใหญ่คือ ขาดการส่งเสริมการมี ส่วนร่วมของภาคประชาชน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ก่อนที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการจัดการ สิ่งแวดล้อมภายใต้กฎหมายผังเมืองได้นั้น ชุมชนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ดังกล่าวก่อน ด้วยเหตุนี้ การจัดการความรู้เรื่องกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวจึง เป็นอีกทางเลือกหนึ่ง สำหรับนำมาใช้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการชุมชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะทำการศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แก่ชุมชนบ้านท่าขอนยางซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งในเขตเทศบาลตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม โดยผู้วิจัยคาดว่ากระบวนการจัดการความรู้ดังกล่าว จะเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่จะทำให้ชุมชนบ้านท่าขอนยาง เป็นชุมชนที่มีการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ที่เป็นการผสมผสานกันในระหว่าง กฎหมายผังเมืองที่มีผลใช้บังคับในปัจจุบันกับขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม โดยเฉพาะพืชพันธุ์ซึ่งเป็นไม้พื้นบ้านอีสาน เพื่อให้ชุมชนบ้านท่าขอนยาง มีการพัฒนาทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชนบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ ต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและคนในชุมชนบ้านท่าขอนยาง เพื่อนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นแนวทาง ในการจัดดำเนินกิจกรรมให้เกิดความสอดคล้องตรงต่อความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายผังเมือง และองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การวิจัยนี้ จึงเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยสามารถแยกพิจารณารายละเอียดของขอบเขตในการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. พื้นที่การวิจัย คือ หมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

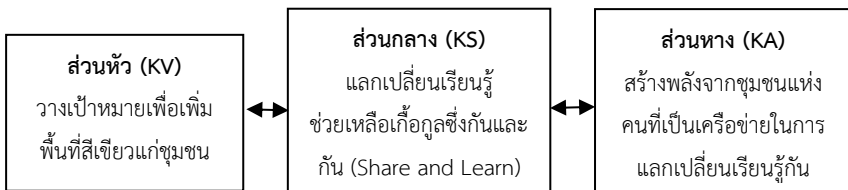
2. ผู้มีส่วนร่วม ได้แก่ ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนหมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

3. เนื้อหา คือ ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ของชุมชน ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างผู้มีส่วนร่วมกับนักวิจัย กำหนดขอบเขตเนื้อหาในส่วนของภารกิจกรม ภายใต้องค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายผังเมือง และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในชุมชน ภายใต้บริบทของพื้นที่

4. ช่วงระยะดำเนินการวิจัย ระหว่างเดือนมีนาคม พ.ศ.2562 ถึง เดือนกันยายน พ.ศ.2562

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดในเรื่องการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียว ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการขยายไปถึงบริเวณของชุมชนต่างๆ ที่อยู่โดยรอบมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะชุมชนรอบข้างที่เจริญเติบโตมาพร้อม ๆ กับการขยายตัวของมหาวิทยาลัย ให้ชุมชนนั้น เป็นชุมชนที่เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ในด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อม กรอบแนวคิดในการวิจัยนี้ จึงมุ่งศึกษาถึงแต่เฉพาะ ในประเด็นของการบริหารจัดการองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายผังเมืองเพิ่มพื้นที่สีเขียว โดยมิได้พิจารณาถึงประเด็นที่เป็นปัญหาเรื่องความขัดแย้งในลักษณะอื่น ๆ และจากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ โดยใช้รูปแบบของการจัดการความรู้ KM Model “ปลาหู” ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลทั่วไปด้านสนามหรือพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จนได้มาซึ่งข้อมูล รวมถึงทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาเป็นแนวทางในกำหนดขอบเขตของการจัดกิจกรรม

ขั้นที่ 2 ศึกษาโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม โดยมีการนำเอาความรู้ด้านกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวไปปรับใช้เพื่อแก้ไขปัญหา ผ่านการมีส่วนร่วมของตัวแทนชุมชน โดยใช้ขั้นตอนของรูปแบบของการจัดการความรู้ KM Model “ปลาทุ”

ขั้นที่ 3 ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยหาบทสรุป วิเคราะห์ ข้อมูลจากรูปแบบการจัดการความรู้ที่เกิดขึ้น จะนำไปเป็นแนวทางสำหรับชุมชนอื่น ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบของการจัดการความรู้ KM Model “ปลาทุ”

ผู้วิจัยลงชุมชนเพื่อสำรวจพื้นที่ รวมถึงสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และคนในชุมชน เพื่อสร้างเป้าหมายในการทำ KM (Knowledge Vision : KV)

มีการจัดโครงการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อทราบการแบ่งปันความรู้ (Knowledge Sharing: KS) ซึ่งถือเป็น “หัวใจ” ให้มีความสำคัญกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (Share and Learn)

นำองค์ความรู้ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม มาวิเคราะห์และตรวจสอบถึงความถูกต้อง เพื่อไปสู่การแก้ไขปัญหาและสร้างพลังจากชุมชนแห่งคน ที่เป็นเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน (KS Community of Practices : CoPs)

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้ จากการวิจัยมาจัดทำเป็นระบบ แยกแยะ และหาความสัมพันธ์ เชื่อมโยงของข้อมูล การวิจัยนี้ มีการวิเคราะห์ข้อมูลอยู่ในช่วงของการดำเนินการในทุก ขั้นตอน นำข้อมูลที่ได้จะเป็นการสรุปกระบวนการต่างๆ ผ่านการตรวจสอบในการ ดำเนินการจัดการความรู้ เพื่อนำไปพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

ผลการวิจัย

บริบทชุมชน

จากการลงสำรวจพื้นที่ รวมถึงทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง ซึ่งมีนายสมยศ ชุ่มอภัย เป็นผู้ใหญ่บ้าน พบว่า หมู่ 3 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 695 หลังคาเรือน มีประชากรจำนวน 827 คน แยกเป็นชาย 409 คน หญิง 418 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 25 กันยายน 2562 จากองค์การบริหารส่วนตำบลท่าขอนยาง) ครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ร่วมกันแบบครอบครัว ในลักษณะของพ่อ แม่ ลูกและหลาน โดยประชากรส่วนใหญ่ ในทะเบียนราษฎร เป็นคนในพื้นที่ ที่เติบโตมาตั้งแต่เด็ก จึงเห็นความเปลี่ยนแปลง ของชุมชนมาโดยตลอด ที่ดินที่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยเป็นที่ดินที่ตกทอดมาทางมรดก จาก บรรพบุรุษที่ได้เข้ามาตั้งรกรากตั้งแต่เมื่อครั้งอพยพ โดยในแต่ละครัวเรือน จะมีการปลูก ผักสวนครัว ปลูกต้นไม้ และผลไม้บางประเภทที่สามารถให้ร่มเงา รวมถึงบ้างชนิด สามารถที่จะเก็บผลหรือใบกินได้ โดยหมู่ 3 บ้านท่าขอนยางมีลักษณะทางกายภาพ เป็น พื้นที่รูปร่างสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน และมีมุมแหลมทางทิศเหนือค่อนข้างแคบ โดยหมู่ 3 มีอาณาเขตทางทิศเหนือติดกับ หมู่ที่ 1 ทางทิศตะวันออก ติดกับหมู่ 2 ทางทิศ ตะวันตกเฉียงเหนือติดกับบ้านห้วยชัน ทิศตะวันตกเฉียงใต้และทิศใต้ติดกับแม่น้ำชี พื้นที่หมู่ 3 บ้านท่าขอนยางถูกขนาบข้างด้วยถนนสายหลักสองและแม่น้ำชีทางทิศใต้ และทิศตะวันตก คือ ถนนท่าขอนยาง บ้านดอนนา และถนน 2202 โดยมีตรอก ซอก ซอย เล็กๆ เป็นจำนวนมาก โดยแต่ละซอยสามารถทะลุออกไปยังซอยอื่นได้ สำหรับ

ซอยหลักๆ ในชุมชน ได้แก่ ซอยขุนวาย ซอยมหารนคร ซอยคลองถม ซอยวัดสว่างวารี ซอยสี่แยกสามัคคี ซอยหนองตีนบ้าน ในส่วนของแม่น้ำในชุมชนนั้น ได้แก่ แม่น้ำชีและลำชีหลง

บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นสัดเป็นส่วน มีทั้งบ้านที่ติดกับถนนใหญ่หรือตรอกซอย ซอย มีทั้งที่เป็นบ้านเดี่ยวหรือเป็นตึกแถวและอาคารพาณิชย์ ที่เปิดทำการค้าขาย มีร้านขายอาหาร เครื่องดื่ม โดยครัวเรือนในตรอกซอย ส่วนใหญ่เป็นบ้านเรือนที่ผู้เป็นเจ้าของถือกรรมสิทธิ์อยู่ รวมถึงมีหอพักนักศึกษาจำนวนมาก ที่เกิดขึ้นมาใหม่ในช่วงที่มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้ขยายวิทยาเขตมาทางบ้านขามเรียง เนื่องจากหมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง ถือเป็นชุมชนในเขตเมืองที่มีคนอาศัยอยู่ค่อนข้างหนาแน่น มีหอพักมีอพาร์เมนต์ให้นิสิตเช่าเพื่อพักอาศัย อยู่ใกล้ๆ กับย่านธุรกิจที่ให้นิสิต และคนทั่วไปสามารถเดินทางไปจับจ่ายซื้อขายสินค้า รวมถึงมีตลาดใหญ่อยู่ใกล้ มีห้างร้านขายสินค้าประเภทต่างๆ มีร้านค้าขายอาหารเกิดขึ้นมาเพื่อรองรับกับการเข้ามาศึกษาของนิสิต ซึ่งแรกเริ่มนั้นหมู่ 3 เป็นชุมชนของเมืองเก่า ซึ่งเป็นสังคมเกษตรกรรมที่ผูกติดกับวัฒนธรรมของการเข้าวัด การรักษาศีล เมื่อมหาวิทยาลัยมหาสารคามขยายวิทยาเขต จึงมีการขยายเมือง โดยไม่มีการวางผังเมืองที่ถูกต้องและเหมาะสม เนื่องจากการขยายตัวที่รวดเร็วและขาดการวางแผนเพื่อรองรับกับปัญหาต่าง มีประชากรแฝงที่เป็นนิสิตจากต่างถิ่นเป็นจำนวนมาก ที่ดินส่วนใหญ่เป็นของเอกชน มีที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน คือ วัดสว่างวารี หนองตีนบ้าน ลำชีหลงและหนองกลาง ไม่มีที่ดินของรัฐบาลหรือที่ราชพัสดุ นอกจากนั้นแล้วยังมีที่ดิน ส.ป.ก. (เอกสารสิทธิให้ประชาชนเข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน) และมีที่ปล่อยกร้างบางส่วน อยู่แถวชีหลง เนื่องจากเป็นพื้นที่ ที่น้ำท่วมในฤดูฝน ไม่สามารถเพาะปลูกหรืออยู่อาศัยได้

จากประเด็นปัญหาในเรื่องของการขยายตัว ที่ส่งผลทำให้การจัดวางผังเมืองไม่เป็นตามรูปแบบที่ถูกกำหนดอย่างถูกต้อง ส่งผลให้บางพื้นที่ในช่วงหน้าฝน พบกับปัญหาในเรื่องของการระบายน้ำ ทำให้น้ำท่วมขังตามถนนหนทาง นอกจากนั้นแล้ว จะ

ทำอะไรให้พืชพันธุ์ต่างๆ ที่ชาวบ้านปลูกอยู่แล้ว สามารถที่จะให้ร่มเงา รวมถึงยังประโยชน์สูงสุดทั้งต่อผู้ปลูกและต่อชุมชนในภาพรวม โดยวิธีการที่ผู้ใหญ่บ้านและนักวิจัยเห็นควรที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา คือ การเพิ่มองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายผังเมือง และองค์ความรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับปลูกพืชพันธุ์ โดยเฉพาะกลุ่มไม้พื้นบ้าน เพื่อนำไปเพิ่มพื้นที่สีเขียวในครัวเรือน ริมทาง รวมถึงที่ดินในชุมชน ซึ่งเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน

กระบวนการจัดการความรู้

กระบวนการจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ของชาวชุมชน หมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง ได้เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัยและวิทยากรจากสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช กับผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้าน หมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง โดยกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้จัดขึ้นในวันอาทิตย์ที่ 25 สิงหาคม 2562 เวลา 10.00 – 14.00 น. ณ วัดสว่างวารี ตำบลท่าขอนยาง ดังภาพกิจกรรมต่อไปนี้

ภาพที่ 1: กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกระบวนการวิจัย

กิจกรรมดังกล่าวได้มุ่งเน้นไปในลักษณะของการให้ความรู้กับคนในชุมชน โดยเริ่มต้นจากการให้ความรู้กับผู้นำชุมชน คือ ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้านก่อน โดยเน้นกระบวนการจัดการความรู้ในส่วนของกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ซึ่งสามารถแยกออกได้ เป็นสองประเด็นหลักๆ คือ ประเด็นในส่วนของการเพิ่มพื้นที่สีเขียว โดยเฉพาะการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจชุมชน พื้นที่สีเขียวในริมเส้นทางสัญจร และเส้นทางสาธารณะ โดยเน้นพื้นที่ ที่เป็นของเอกชนและตามทางสาธารณะ ผ่านองค์ความรู้ในส่วนของกฎหมายผังเมืองนั้น ยกตัวอย่างเช่น ประกาศห้ามทำอันตรายต้นไม้ริมถนนหลวง ตาม พ.ร.บ.รักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535

กฎหมายผังเมืองเกี่ยวกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียว เช่น กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้อำนาจท้องถิ่นให้มีและบำรุงสวนสาธารณะ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2546 รวมถึงความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ กฎหมายที่เอื้อต่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ไม่ว่าจะเป็น พ.ร.บ.ผังเมือง พ.ศ.2518 ที่ได้กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจในการจัดทำผังเมือง ซึ่งเทศบาลอาจกำหนดให้มีที่โล่งในบริเวณพื้นที่ต่างๆ เพื่อใช้เป็นพื้นที่สีเขียว (green space) หรือแนวเขตสีเขียว (green belt) ขึ้น รวมถึง พ.ร.บ.ควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 ที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่น กำหนดให้อาคารแต่ละประเภท ต้องมีที่ว่างตามอัตราส่วนที่กำหนดเพื่อให้มีพื้นที่สีเขียว

รวมถึงกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชน อันได้แก่ พ.ร.บ.การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ.2503 มาตรา 36 ที่ให้อำนาจแก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) ในการเดินสายส่งสายหรือปักเสาไฟฟ้าผ่านที่ดินบุคคลใดๆ ได้ แต่ต้องจ่ายค่าทดแทน และให้อำนาจ กฟภ. ทำลายหรือตัดฟันต้นกิ่งหรือรากของต้นไม้ที่อยู่ใกล้ระบบไฟฟ้า แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครอง ต้นไม้ทราบล่วงหน้าภายในเวลาอันสมควร และหากต้นไม้มีอยู่ก่อนการสร้างระบบไฟฟ้า กฟภ.

ต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้นไม้เท่าที่ต้องเสียหายเพราะการกระทำนั้นด้วย พ.ร.บ.การประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ.2522 ซึ่งได้ให้อำนาจแก่การประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) ในการเดินท่อส่งน้ำเข้าไปหรือผ่านที่ดินของบุคคลใดๆ โดยต้องจ่ายค่าทดแทนการใช้ที่ดิน และค่าทดแทนในการตัดฟันต้นไม้ในบริเวณดังกล่าวด้วย และห้ามผู้ใดปลูกสร้างโรงเรือนหรือต้นไม้ในบริเวณดังกล่าว

นอกจากนั้นแล้ว กระบวนการจัดการความรู้ของชุมชน หมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง จะต้องพิจารณาโดยยึดหลักเกณฑ์ ด้านสุนทรียภาพเมือง (aesthetic approach) ที่ยึดหลักด้านความเหมาะสมทางสุนทรียภาพที่ก่อให้สภาพของเมืองที่มีความเจริญตาในบริเวณริมเส้นทางสัญจร หรือเส้นทางสาธารณะในตรอกซอยต่างๆ หรือในพื้นที่ปิดอับตามตรอกและซอยต่างๆ และในกรณีของหอพักและอาคารพาณิชย์ควรเน้นการปลูกต้นไม้เล็กๆ ในกระถาง หรือสมุนไพรบางอย่างที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ หรือกล้วยไม้ไม้ที่เป็นพุ่มเพื่อสร้างสวยงามและสะอาดตาให้กับผู้ที่สัญจรไปมา และควรยึดหลักเกณฑ์ ของการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจชุมชน โดยในส่วนนี้ ต้องอาศัยองค์ความรู้ที่ได้จากวิทยากรของสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช มหาวิทยาลัยมหาสารคามซึ่งมีความเชี่ยวชาญ ในส่วนของพืชพันธุ์ไม้ ทั้งไม้มงคล สมุนไพร รวมถึงไม้พื้นบ้านอีสาน ซึ่งจากการสำรวจ การปลูกไม้รอบบ้านของคนในชนบท พบว่ามีพันธุ์ไม้น้อยกว่า 120 ชนิดที่นิยมปลูกกันทั่วไป ทั้งปลูกเพื่อเป็นอาหารและยา เช่น หอมบัว หอมแบ่ง ผักแป้น เนียมหูเสือ บักมี(ขนุน) ย่านาง หมากรุ่ง(มะละกอ) ลำไย หมากราว (มะนาว) กล้วยหน่ออง (กล้วยตานี) ชิงน้อย พริก ผักอีตุ้ หัวสิงโค(ตะไคร้) ข่า ปลูกเพื่อใช้เป็นสมุนไพร เช่น หมากรูดหอม (มะกรูด) กาว พิล่า (ทับทิม) หมากรวย (มะเขือ) กล้วยติบ หมากรูด (ฝรั่ง) ว่านไฟ หมากรวย (น้อยหน่า) ปลูกเพื่อใช้ในพิธีกรรม เช่น เปราะหอม พุด ปีก ไก่ดำ ว่านลิ้นเสือ ปลูกเพื่อใช้เป็นการบำบัดจิต/จิตบำบัด เช่น กุหลาบ ไผ่เยียน ซึ่ง

นอกจากปลูกเพื่อประโยชน์อะไรแล้ว วิทยากรยังได้อธิบายด้วยว่า แม้แต่ละชนิดควรปลูกไว้ทิศ หรือตำแหน่งใดของบ้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ยกตัวอย่างเช่น

ไม้ที่ควรปลูกไว้หน้าบ้าน เช่น ต้นลำไย เพราะลำไยเป็นไม้ไม่ผลัดใบ ให้ร่มเงาได้ดีตลอดทั้งปี รวมถึงมะยม มะกรูด กาว หรือเทียนกิ่ง หากปลูกหรืออย่างน้อยๆ ปลูกหรือทับทิม ซึ่งทับทิมนั้น ใช้เป็นได้ทั้งยาและใช้ในพิธีกรรม เมื่อมีบุคคลในบ้านไปร่วมงานศพ สมาชิกในบ้านจะต้องเตรียมน้ำสะอาดใส่ขันและเด็ดยอดพืลาลงใส่ขันไว้ 3 ยอด เพื่อให้สมาชิกของบ้านที่ไปร่วมงานศพได้ใช้ล้างหน้าก่อนเข้าบ้าน ต้นพุทที่ไช้ดอก และยอดอ่อนเป็นเครื่องบูชา รวมถึงกุหลาบ ที่นิยมปลูกมากคือ กุหลาบมอญดอกขาว ชมพู ที่ปลูกไว้ดูเล่น นอกจากนั้นแล้ว ที่นิยมปลูกไว้เป็นรั้วหน้าบ้าน เช่น ว่านลิ้นเสือ ซึ่งใช้เป็นตัวป้องกันผีกองกอยเข้าบ้าน คนอีสานเชื่อว่า ผีกองกอย คือ สัตว์ประหลาดต่าง ๆ เช่น หนู งู ส่วนที่นิยมปลูกใส่กระถางไว้หน้าบ้าน เช่น เปราะหอม และผักอีตู๋ (โหระพา) ซึ่งใช้เป็นตัวแต่งกลิ่นและเพิ่มรสชาติในอาหาร

ต้นคูณ นิยมปลูกไว้ข้างบ้านเรือนในทิศตะวันออก ส่วนต้นก้านและต้นมะขาม นิยมปลูกไว้ข้างบ้านทางทิศตะวันตก ที่นิยมปลูกข้างบ้านหรือหลังบ้าน เช่น ข่า กลั้ว น้ำหว่า ขนุน มะนาว ส่วน ใบย่านาง มะละกอ พริก ต้นยอ ใบเตย นิยมปลูกอยู่หลังบ้าน ที่นิยมปลูกไว้ริมรั้วข้างบ้าน คือ หัวสิงโคหรือตะไคร้ หากเฝ้าหรือมะเฝ้า ว่านไฟ นอกจากนั้นแล้ว วิทยากรยังได้อธิบายถึงประโยชน์ของต้นไม้ว่ามีดีกว่าให้สีเขียว โดยในภูมิปัญญาการปลูกไม้รอบบ้านมีประโยชน์หลายประการ ไม่ว่าจะเป็น 1) ให้อาหารเลี้ยงชีวิตและเป็นยาใกล้ตัว 2) เพื่อใช้เป็นสมุนไพรบำบัดโรคโดยตรง 3) ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ และ 4) เป็นกิจกรรมเพื่อคลายความ เครียดหรือเป็นแหล่งบำบัดจิตใจช่วยชีวิตมีความสุขสบายใจ

โดยกระบวนการของการจัดการความรู้ของชุมชน หมู่ 3 บ้านท่าขนอยควร มีลักษณะของการนำเอาความรู้จากภายนอกในเรื่องของกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับผู้มีส่วนร่วม อันได้แก่ ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชน

เพื่อเป็นการยกระดับความรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยความรู้จากภายนอกจะเป็นความรู้ในเรื่องของกฎหมายผังเมืองในประเด็นต่างๆ รวมถึงความรู้ในส่วนที่เกี่ยวกับไม้พื้นบ้านต่างๆ ของอีสาน ทั้งลักษณะ ประเภท ความเหมาะสม ฤดูกาลในการปลูก ทิศทางของที่ตั้งต้นไม้ ซึ่งทางผู้วิจัยและวิทยากรจากสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช จะเป็นผู้นำเสนอเอง โดยจะเปิดโอกาสให้ กลุ่มเป้าหมายซักถาม ในประเด็นข้อสงสัยต่างๆ รวมถึงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผลของการจัดการความรู้

ภายหลังจากที่การจัดการความรู้ ในส่วนของกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวเสร็จสิ้นลง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 ซึ่งเป็นตัวแทนของชาวชุมชนได้กล่าวขอบคุณ ผู้วิจัยและวิทยากรจากสถาบันวิจัยวลัยรุกขเวช และกล่าวปิดงานโดยได้แสดงความรู้สึกที่มีต่อกิจกรรมดังกล่าวว่า กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในวันนี้ได้ส่งผลให้ ชาวชุมชนหมู่ 3 บ้านท่าขอนยางได้รับความรู้ ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในทางปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นความรู้ ในส่วนของกฎหมายผังเมือง เช่น ได้ทราบถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมในการออกกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและพื้นที่สีเขียวของชุมชนตนเอง รวมถึงได้ทราบถึงสิทธิของตนในการเรียกค่าทดแทนหรือค่าชดเชย ในกรณี ที่หน่วย งานที่จัดให้มีการบริการสาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นไฟฟ้าหรือประปา ได้เข้ามาในพื้นที่ของเอกชน เพื่อเข้ามาวางท่อประปาหรือเข้ามาตั้งเสาไฟฟ้าพาดผ่านแล้วต้องทำอันตรายต่อต้นไม้ ในเขตแดนกรรมสิทธิ์ของชาวบ้าน

นอกจากนั้น ชาวบ้านยังได้รับความรู้ ซึ่งเป็นองค์ความรู้เพิ่มเติมจากที่เคยมีอยู่แล้ว โดยเฉพาะในส่วนของ การปลูกต้นไม้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นต้นไม้ ที่ชาวบ้านปลูกอยู่แล้ว ทั้งที่เป็นไม้ยืนต้น ไม้ที่เป็นพุ่มหรือที่ต้องปลูกอยู่ในกระถาง รวมถึงไม้ที่เก็บกินได้ ทั้งต้น ใบ และผล รวมถึงตลอดถึงสมุนไพรที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายรูปแบบ ซึ่งองค์ความรู้ในส่วนนี้ทำให้ชาวบ้านสามารถที่จะนำไปปรับใช้ได้จริง โดยเฉพาะการปลูกต้นไม้อย่างไรให้ได้ผลดีที่สุด โดยคำนึงถึงชนิด ประเภท ทิศทาง ตลอด จนฤดูกาลที่

เหมาะสม เพื่อให้ไม่มีความเจริญงอกงามสูงสุดเพื่อเป็นพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สรุป

การจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ศึกษากรณีชุมชนบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนหมู่ 3 บ้านท่าขอนยาง ตั้งแต่การสะท้อนปัญหา แล้วนำมาสู่การกำหนดแนวทางและทิศทางในการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยกำหนดประเด็นที่ทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สองหัวข้อ อันได้แก่ กฎหมายผังเมืองเกี่ยวกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียว และองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะไม้รอบบ้านของคนอีสาน โดยผลของการจัดกิจกรรมพบว่า กฎหมายเกี่ยวกับผังเมืองนั้นมีมากมาย แต่ที่มีความใกล้ชิดกับชาวชุมชนจริง ๆ คือ กฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชน อันได้แก่ พ.ร.บ.การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ.2503 มาตรา 36 ที่ให้อำนาจแก่การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ.) ในการเดินสายส่งสายหรือปักเสาไฟฟ้าผ่านที่ดินบุคคลใดๆ ได้ แต่ต้องจ่ายค่าทดแทน และให้อำนาจ กฟภ. ทำลายหรือตัดฟันต้นไม้กิ่งหรือรากของต้นไม้ที่อยู่ใกล้ระบบไฟฟ้า แต่ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้นไม้ทราบล่วงหน้า ภายในเวลาอันสมควร และหากต้นไม้ นั้น มีอยู่ก่อนการสร้างระบบไฟฟ้า กฟภ.ต้องจ่ายค่าทดแทนให้แก่เจ้าของหรือผู้ครอบครองต้นไม้ เท่าที่ต้องเสียหายเพราะการกระทำนั้นด้วย พ.ร.บ.การประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ.2522 ซึ่งได้ให้อำนาจแก่การประปาส่วนภูมิภาค (กปภ.) ในการเดินท่อส่งน้ำเข้าไประหว่างที่ดินของบุคคลใดๆ โดยต้องจ่ายค่าทดแทนการใช้ที่ดิน และค่าทดแทนในการตัดฟันต้นไม้ในบริเวณดังกล่าวด้วย และห้ามผู้ใดปลูกสร้างโรงเรือนหรือต้นไม้ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งในอนาคตหากเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้น ชาวบ้านจะได้ทราบถึงสิทธิของตน และสามารถนำเอาความรู้ที่ได้รับ ไปใช้เพื่อแก้ปัญหา

ในส่วนของการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แก่ชุมชนนั้น เน้นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยอาศัยองค์ความรู้จากวิทยากรผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพืชพันธุ์ต่างๆ โดยเฉพาะไม้รอบบ้านของคนอีสาน จากสถาบันวิจัยลัทธิรุกขเวชมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้บริการวิชาการด้านความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นแก่ชุมชนและสังคม รวมทั้งอนุรักษ์ พันธุ์ และสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งได้ทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวชุมชน ทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ ลักษณะ ประเภท ตลอดจนทิศทางการเหมาะสมของที่ดัดต้นไม้ รวมถึงเกร็ดความรู้ต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการต่อยอดองค์ความรู้ ซึ่งชาวบ้านมีอยู่แล้ว ให้เข้าใจถูกต้องยิ่งขึ้น

ซึ่งโดยภาพรวมถือว่า การจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ศึกษากรณีชุมชนบ้านท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่ผสมผสานกันในระหว่างกฎหมายซึ่งเป็นศาสตร์ในทางสังคมศาสตร์ กับ องค์ความรู้ในทางพืชพันธุ์วิทยา ซึ่งเป็นแง่มุมในเชิงวิทยาศาสตร์ กับ ภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวบ้าน อันจะทำให้เกิดการต่อยอดและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อนำไปสู่การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แก่ชุมชนต่อไป

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบในการจัดการความรู้ที่ดี จะต้องเป็นผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับความต้องการและความต้องการของผู้รับ แต่ในการทำความเข้าใจในเรื่องบางอย่าง โดยเฉพาะในเรื่องกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว นั้น เป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากต่อการทำความเข้าใจ รวมถึงเงื่อนไขของแต่ละชุมชนก็มีบริบทที่แตกต่างกัน เป็นเหตุให้กระบวนการของการที่จะเชื่อมประสาน คน และความรู้เข้าไว้ด้วยกัน จึงควรมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยน

เรียนรู้ร่วมกัน กลายเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของนพพล อัครชาติและคณะ (2562) ที่ได้ศึกษาและพัฒนาตัวชี้วัดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนชาติพันธุ์ผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้ผู้วิจัย นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมที่เกิดจากการสะท้อนปัญหาที่มาจากชุมชน รวมถึงมีลักษณะ ของกระบวนการจัดการความรู้ ที่มุ่งเน้นไปสู่ชุมชน โดยได้นำเอาความรู้จากภายนอกใน เรื่องของกฎหมายผังเมือง และความรู้ในส่วนของ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว โดยเฉพาะใน เรื่องการปลูกไม้รอบบ้านของคนอีสาน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันโดยผ่านวิทยากรผู้มีความเชี่ยวชาญ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวในชุมชนท่าขอนยางได้อย่างถูกต้อง

จากภาพรวมของ การจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว พบว่า สอดคล้องกันกับ งานวิจัยของ วิรภัทร ภัทรกุลและประวิทย์ ประมาน. (2552) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการความรู้เพื่อแก้ ปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาาระดับอุดมศึกษา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ที่ว่า รูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชน มีส่วนประกอบที่สำคัญ คือ ความรู้ คนและกระบวนการ รวมถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธันยพร วณิชฤทธา (2550) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ว่า การจัดการความรู้ในชุมชนที่ดี ย่อมเกิดขึ้นภายใน กระบวนการ แลกเปลี่ยนความรู้ ผ่านการพูดคุยแต่สิ่งดี ๆ ให้แก่กัน

แม้กฎหมายผังเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียวจะมีอยู่ด้วยกันหลาย เรื่อง แต่เรื่องที่สามารถนำมาใช้ได้จริง นั่นคือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบ้านอย่างเช่น การเรียกค่าทดแทน ในกรณีที่หน่วยงานของรัฐเข้าวางท่อประปาหรือเข้ามาตั้งเสาไฟฟ้า พาดผ่าน แล้วต้องทำอันตรายต่อต้นไม้ในที่ดินเอกชน รวมถึงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวใน ชุมชนเมืองควรเน้นในบริเวณริมเส้นทางสัญจร หรือเส้นทางสาธารณะหรือในพื้นที่ป ดอับตามตรอกซอยต่าง ๆ และในกรณีของหอพักและอาคารพาณิชย์ ควรเน้นการปลูก

ต้นไม้เล็กๆ ในกระถาง หรือสมุนไพรบางอย่างที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ หรือไม้ที่เป็นพุ่มเพื่อสร้างความสวยงามและสะอาดตาให้กับผู้ที่สัญจรไปมา ซึ่งสอดคล้องกันกับงานวิจัยของ บุญชนะ ยี่สารพัฒน์ (2558) ซึ่งได้ทำการเรื่อง “การจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ศึกษากรณีชุมชนป้อมฉิมพลี 2 เทศบาลเมืองมหาสารคาม” ที่ว่า การเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชนนั้น ควรยึดหลักเกณฑ์ด้านสุนทรียภาพเมือง (Aesthetic approach) ที่ก่อให้เกิดสภาพของเมืองที่สะอาดตา แต่มีความแตกต่างกันตรงที่ งานวิจัยนี้ ได้มีการเพิ่มเติมในส่วนขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการไม่รบกวนของคนอีสาน ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะของการเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้แก่ชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ควรนำเอารูปแบบ การจัดการความรู้เกี่ยวกับกฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ศึกษากรณีชุมชนบ้านท่าขอนยาง ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ผสมผสานกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงภูมิปัญญาชาวบ้าน ในเรื่องการปลูกไม้รอบบ้านของคนอีสาน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ต่อการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวในแต่ละชุมชนได้อย่างถูกต้อง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ให้ความอนุเคราะห์ทุนสนับสนุนในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะและคณะ. (2561). การขยายตัวของชุมชนจังหวัดมหาสารคาม พ.ศ.

2408 – 2560. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

มหาสารคาม, 37 (ฉบับที่ 2 เดือนมีนาคม – เดือนเมษายน 2561): 43 -

56.

ธนกร ดรชนินาศ. (2554). ปัญหาทางกฎหมายผังเมืองในการจัดการสิ่งแวดล้อมใน

ชุมชน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ธัญพร วนิชอุทธา. (2550). การจัดการความรู้ในชุมชน : กรณีศึกษาด้านการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนมีส่วนร่วม จังหวัดสมุทรสงคราม.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นพพล อัคราต และคณะ (2562). การพัฒนาตัวชี้วัดการบริหารจัดการแบบเครือข่าย

ท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานวัฒนธรรมผู้ไทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ,

วารสารการบริหารปกครอง 8 (2): 416 – 440.

บุญชนะ ยี่สารพัฒน์. (2558). รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้เกี่ยวกับ

กฎหมายผังเมืองเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว ศึกษากรณีชุมชนป้อมฉิมสวส์ 2

เทศบาลเมืองมหาสารคาม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏ

มหาสารคาม.

ปรกรณ์ นิลประพันธ์ (2546). มาตรการทางกฎหมายปัจจุบันกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียว

ในเขตชุมชน : ศึกษาเฉพาะกรณีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ใน

ที่ดิน. สืบค้นจาก www.lawreform.go.th สืบค้นวันที่ 25 สิงหาคม 2556

ปิติเทพ อยู่ยืนยง (2555). กฎหมายผังเมืองว่าด้วยการคุ้มครองต้นไม้ใหญ่ในชุมชน

เมืองของอังกฤษ. (ออนไลน์) สืบค้นจาก <http://prachatai.com/journal/>

เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม 2556

วีรภัทร ภัทรกุลและประวิทย์ ประมาน. (2552). รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการ
ความรู้เพื่อแก้ปัญหาวงการวัฒนธรรมเสี่ยงทางเพศของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรี
อยุธยา.

Translated Thai References

- Akahat, N. and et. al. (2019). Indicator Development of Phu-Tai Cultural
Community Based Tourism Network Governance in Northeastern,
Thailand, **Governance Journal** 8 (2): 416 – 440.
- Dachaneemas, T. (2011). **Legal Problems on City Planning for
Managing Community Environment**. Thesis of the Master of
Law. Chonburi : Sripatum University.
- Nilrapunt, P. (2003). **Current Legal Measures on Increasing Green
Areas in Community Areas: A Case Study of Land Use Law**.
(Online), Retrieved on www.lawreform.go.th/ (Accessed on 25
August 2013)
- Phattharakul, W. and Praman, P. (2009). **Knowledge Management for
Solving Risky Sexual Behaviors of University Students in Phra
Nakhon Si Ayutthaya Province**. Research report of Phranakhon
Si Ayutthaya Rajabhat University.
- Subwattana, T. et al. (2018). The Expansion of Mahasarakham
Communities A.C.1865 -2017. **Journal of Humanities and
Social sciences Mahasarakham University**, 37 (2nd Edition
March – April 2018): pp 43 - 56.

- Wanichritta, T. (2007), **Knowledge Management in Community: A Case Study of Ecotourism Management by Participation of the Community, Sumut Songkhram Province**. Thesis of the Master of Education (Educational Technology). Nakhon Pathom: Silpakorn University.
- Yeesaraphat, B. (2016). **Knowledge Management of City Planning Laws on Increasing Green Areas: A Case Study of Patchimsawat 2 Community in Mahasarakham Municipality**. Mahasarakham : Research Report of Rajabha Maha Sarakham University.
- Youyuenyong, P. (2012). **City Planning Laws on Protecting Large Trees in British Urban Communities**. (Online), Retrieved on <http://prachatai.com/journal/> (Accessed on 25 August 2013)